

УДК 343.146

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1241392>

Т.О. ЛОСКУТОВ,

професор кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз
Донецького юридичного інституту МВС України,
доктор юридичних наук, доцент, м. Кривий Ріг, Україна;
e-mail: timloskutov@ukr.net;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2686-9201>

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ С.О. КОВАЛЬЧУКА "ВЧЕННЯ ПРО РЕЧОВІ ДОКАЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ"¹

T.O. LOSKUTOV,

Professor, Chair of Criminal Law Disciplines and Judiciary Expertise,
Donetsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine,
Doctor of Law, Associate Professor, Kryvyi Rih, Ukraine;
e-mail: timloskutov@ukr.net;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2686-9201>

A REVIEW OF MONOGRAPH BY S.O. KOVALCHUK "THE DOCTRINE OF MATERIAL EVIDENCES IN CRIMINAL PROCEEDINGS: THEORETICAL, LEGAL AND PRACTICAL BASIS"

Рецензована монографія Ковальчука Сергія Олександровича «Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи» є актуальним комплексним дослідженням, що збагачує здобутки кримінальної процесуальної науки. Актуальність наукової роботи визначається, насамперед, її концептуальним характером для доктрини кримінального процесу загалом та теорії кримінальних процесуальних доказів і доказування зокрема. Від визначення змісту методологічних засад та практичних основ вчення про речові докази у кримінальному провадженні залежить вектор розвитку наукових досліджень щодо сутності речових доказів, їх формування та використання у царині кримінального процесу.¹

Отримані у перебігу монографічного дослідження С.О. Ковальчуком наукові результати, висновки і пропозиції щодо речових доказів у кримінальному процесі є достовірними та аргументованими. Наукові положення монографії сформульовані на підставі системного застосу-

вання сучасної методології наукового пізнання, що обрана з огляду на зміст дослідження. Для обґрунтування теоретичних і прикладних результатів дослідження С.О. Ковальчуком використано численні наукові та нормативні джерела, які проаналізовані та критично осмислені автором стосовно речових доказів у кримінальному провадженні.

Відзначаючи позитивні сторони монографічного дослідження С.О. Ковальчука, слід відмітити те, що автором належна увага приділена дослідженню питань формування та використання речових доказів під час кримінального провадження. Зокрема, у змісті розділу 3 монографії розкрито як загальне питання стосовно формування та використання речових доказів у структурі кримінального процесуального доказування (с.218–234), так і аспекти формування та використання речових доказів на різних стадіях кримінального процесу (с.235–391, с.405–431), питання доктринальної моделі депонування речових доказів у кримінальному провадженні, а також перспективи її законодавчого врегулювання (с.392–405).

Спрямованим на удосконалення забезпечення прав людини, зокрема права власності у кримінальному процесі, є текст розділів 4 та 5 монографічного дослідження, змістом дослідження

¹ Ковальчук С.О. Вчення про речові докази у кримінальному процесі : теоретико-правові та практичні основи : монографія. Івано-Франківськ : Супрун В.П., 2017. 618 с. (ISBN 978-617-7468-20-1).

яких охоплюються питання забезпечення недоторканності права власності на матеріальні об'єкти, вилучені в якості речових доказів у кримінальному провадженні (с.432–534) та європейські правові стандарти формування та використання речових доказів під час кримінального провадження і забезпечення права власності на них (с.535–602).

Окремою тезою необхідно позитивно відзначити належне використання С.О. Ковальчуком практики Європейського суду з прав людини у перебігу дослідження питань щодо формування та використання речових доказів у кримінальному процесі. Автором правильно обрані та ретельно опрацьовані релевантні темі наукового дослідження Рішення Європейського суду з прав людини проти України та інших держав-учасниць Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Це уможливило одержання обґрунтованих висновків стосовно формування та подальшої реалізації речових доказів у кримінальному провадженні.

З позитивного боку потрібно оцінити також висновок, зроблений автором монографічного дослідження щодо визначення вчення про речові докази як системи наукових положень про речові докази як правового явища та закономірності їх формування (збирання, перевірки та оцінки) і використання під час кримінального провадження, зберігання речових доказів, вирішення питання про них і відшкодування шкоди, завданої їх втратою або пошкодженням, а також заснованих на пізнанні цих закономірностей практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення кримінального процесуального інституту речових доказів і практики його застосування (с.604).

Важливим у практичному аспекті удосконалення кримінальних процесуальних норм є сформульовані С.О. Ковальчуком зміни і доповнення до статей чинного Кримінального процесуального кодексу України стосовно визначення дефініції «речові докази», процесуального порядку формування та використання речових доказів у кримінальному провадженні (с.616).

Позитивно оцінюючи здійснене наукове дослідження щодо речових доказів у кримінальному процесі, необхідно вказати на окремі дискусійні положення монографічної роботи.

1. Недостатньо чітким є підсумок автора стосовно характеристики третього етапу формування вчення про речові докази у кримінальному процесі. Так, С.О. Ковальчук вказує, що третій етап (початок 20-х років ХХ століття – 2012 рік) відзначається послідовним розвитком

наукового знання про речові докази на основі положень КПК УРСР 1922 року, КПК УРСР 1927 року та КПК УРСР 1960 року (с.23, 603). Разом з тим, розкриваючи зміст зазначеного історичного етапу, автор наголошує, що здійснюючи комплексний аналіз кримінального процесуального законодавства, яке діяло на українських землях наприкінці 20-х – 40-х роках ХХ століття (зокрема, КПК України 1927 року та КПК Польської Республіки 1928 року), кардинально новий підхід до визначення поняття речових доказів запропонував Ю.В. Старосольський (с.24). Причому робота зазначеного вченого, на яку стоїть посилання у змісті монографії, опублікована (виходячи з бібліографічних даних) у місті Мюнхен. Ці відомості створюють розумне припущення, що розвиток наукових знань щодо речових доказів у кримінальному процесі у третьому етапі відбувався не лише на підставі нормативних положень КПК УРСР 1922 року, КПК УРСР 1927 року та КПК УРСР 1960 року.

2. Занадто абстрактним відносно теми наукового дослідження виглядає визначення методології вчення про речові докази у кримінальному провадженні, а саме автор монографії пише, що методологія вчення про речові докази являє собою систему взаємопов'язаних підходів, принципів, методів і прийомів емпіричного та теоретичного пізнання дійсності, які спрямовані на систематизацію існуючих й отримання нових знань, що охоплюються предметом цього вчення, та систему наукових положень про їх використання для вирішення поставлених перед ним завдань (с.79, 605). Наведене визначення методології досить успішно може бути використане стосовно майже будь-якого виду кримінального процесуального вчення, проте С.О. Ковальчук на зазначених сторінках наголошує, що «вчення про речові докази володіє власною методологією».

Таке ж саме зауваження можна віднести до визначення структури методології вчення про речові докази, саме у якій автор виділяє досить загальні чотири рівні: загальні філософсько-світоглядні підходи, загальні принципи, загальнонаукові та конкретно-наукові методи (с.79–80, 605).

Навіть, якщо зазначені універсальні визначення методології та її структури можуть бути ефективно застосовані у тому числі до вчення про речові докази у кримінальному провадженні, на наш погляд, досить сміливо автор вважає їх власними стосовно відповідного кримінального процесуального вчення.

3. Неповністю послідовним є виклад матеріалу монографії у частині європейських стандартів допустимості речових доказів у кримінальному провадженні. Так, розглядаючи загальну справедливість судового процесу як критерій допустимості речових доказів у розрізі практики Європейського суду з прав людини (с.536–538), автор наукового дослідження, посилаючись на відповідні європейські стандарти, підкреслює, що із часом Європейський суд з прав людини почав поступово відходити від застосування традиційного підходу до оцінки способів збирання доказів у контексті визначення справедливості судового розгляду в цілому. Зокрема, вказавши у справах «Биков проти Російської Федерації» та «Лісіка проти Хорватії», що потрібно врахувати якість доказів, у тому числі, чи могли обставини, за яких вони були одержані, поставити під сумнів їх достовірність або точність (с.539). Погоджуючись з тим, що вирішен-

ня питання про якість доказів у частині їх достовірності та точності за критеріями законності та правомірності може виходити за межі загальної справедливості судового розгляду, вважаємо, що автор невиправдано змішує ознаку «допустимості» доказів з ознакою їх «достовірності».

Водночас, визначені зауваження носять дискусійний і формальний характер, не впливаючи на загальну позитивну оцінку монографії С.О. Ковальчука.

Отже, монографія Ковальчука Сергія Олександровича «Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи» є фундаментальною науковою працею, що розвиває кримінальну процесуальну доктрину щодо теорії про речові докази і сприяє удосконаленню кримінального процесуального законодавства та практики його реалізації у частині формування і використання речових доказів під час кримінального провадження.

Надійшла 25.02.2018

РЕКОМЕНДОВАНЕ ЦИТУВАННЯ (RECOMMENDED CITATION), АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS)

Лоскутов Т. О. Рецензія на монографію С.О. Ковальчука "Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи". Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2018. № 1. С. 119–121. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2018_1_18.pdf

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1241392>

Лоскутов Т.А. Рецензия на монографию С.А. Ковальчука "Учение о вещественных доказательствах в уголовном процессе: теоретико-правовые и практические основы"

Loskutov T.O. A Review of Monograph by S.O. Kovalchuk "The Doctrine of Material Evidences in Criminal Proceedings: Theoretical, Legal and Practical Basis"